

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І.Дорогунцов, В.С.Міщенко, Я.В.Коваль, О.С.Новоторов, М.М. Паламарчук. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
2. Дорогунцов С. І. Екологія. Підручник. Для економічних вищих навчальних закладів і факультетів / Дорогунцов С. І. Київ – 2005. – 371 с.
3. Земельні ресурси України / За ред. Медведева М.М., Лактіонової Т.М. – К.: Аграрна наука, 1998. – 150 с.
4. Коротун І.М. Природні ресурси України. Навчальний посібник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І.М.Коротун, Л.К.Коротун, С.І.Коротун. – Рівне, 2000. – С. 95–120.
5. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П. Т.Саблук. К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 396 с.
6. Тишківцев В. В. Моніторинг земель. Методичні рекомендації / В.В.Тишківцев. Харків – 2009.

Кузик І.

Науковий керівник – проф. Царик Л.П.

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄДНАНОЇ КОПИЧИНЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Системні зміни, які сьогодні відбуваються в Україні, потребують наукових обґрунтувань та зважених рішень. Зміна адміністративно-територіально устрою нашої держави веде до нового формату використання природних ресурсів тої чи іншої громади. У зв'язку з цим постає питання інвентаризації наявних природних ресурсів в нових адміністративних одиницях. Адже природно-ресурсний потенціал – повинен формувати структуру виробництва певної території, а відповідно і забезпечувати надходження до місцевого бюджету. Інтенсивне використання природних ресурсів породжує низку проблем, переважно екологічного характеру. Нові законодавчо-фінансові можливості мають слугувати основним засобом для вирішення цих проблем. Тому, інвентаризація екологічних негараздів, новітніх адміністративних одиниць та розробка шляхів їх розв'язання сьогодні є вкрай важливою.

Метою дослідження виступає аналіз геоєкологічних проблем об'єднаної Копичинецької громади та розробка ефективних шляхів вирішення цих проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням проблем природокористування об'єднаних територіальних громад займається вузьке коло науковців. Часто питання такого характеру піднімають громадські активісти, новообрані керівники громад та різні міжнародні організації, які сприяють реформі місцевого самоврядування в Україні. Серед найсучасніших досліджень слід зазначити: праці науковців «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», м. Київ – І.В. Патоки, О.М. Кобзара, С.В. Хлобистова, В. Матюха, І. Бистрякова, Д. Клинового [1, 4]. Проблеми оптимізації землекористування адміністративних районів Поділля, які будуть поділені на територіальні громади досліджував професор ТНПУ ім. В. Гнатюка - Царик Л.П. [5]. Останні кілька років дослідженням землекористування територіальних громад займається директор Навчально-наукового інституту економіки та екології природокористування Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління – Тертяк А.М. [3]. В галузі управління земельними ресурсами в умовах децентралізації свої дослідження також проводила О.О. Костишин [2] та інші фахівці.

Виклад основного матеріалу. Дослідження носитиме геоєкологічне спрямування, в ході якого буде розглянуто:

- проблему водопостачання та водовідведення об'єднаної Копичинецької громади, а також інші проблеми пов'язані із використання водних ресурсів даної території;
- проблему збору та утилізації ТПВ об'єднаної громади;
- проблему оптимального землекористування в межах територіальної Копичинецької громади;
- проблему ефективної екологічної освіти, виховання та просвітництва.

Відправною точкою у створенні об'єднаних територіальних громад в нашій державі сьогодні є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» і «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року». Ці нормативно-правові акти є основою законодавчого регулювання діяльності новостворених адміністративних одиниць.

На даному етапі формування територіальних громад у Тернопільській області створено близько 30 нових адміністративних одиниць. Копичинецька громада знаходиться на етапі становлення, оскільки ще ведуться перемовини з усіма зацікавленими партнерами. До об'єднаної громади з центром у м. Копичинці мають увійти 9 сільських рад (табл. 1). Загальна площа об'єднаної Копичинецької громади становить близько 30 тис. га. Населення громади станом на 2015 рік складає 15 550 осіб.

Таблиця 1

Структура адміністративних одиниць об'єднаної Копичинецької громади Тернопільської області

Копичинецька об'єднана територіальна громада	м. Копичинці	
	Яблунівська сільська рада	с. Яблунів
		х. Рудки
	с. Сухостав	
	с. Федорівка	
	с. Майдан	
	Котівська сільська рада	с. Котівка
		с. Теклівка
		с. Емелівка
	с. Орішківці	
	Гадинковецька сільська рада	с. Гадинківці
		с. Вигода
с. Жабинці		
Коцюбинська сільська рада	с. Коцюбинці	
	с. Чагарі	

Об'єднана Копичинецька громада розташована у південному напрямку від обласного центру м. Тернопіль. Географічно знаходиться на Волино-Подільській височині, координати центру територіальної громади на карті України знаходяться за адресою: 49°08' пн.ш., 25°53' сх.д. В межах новоствореної адміністративної одиниці протікають р. Нічлава із та двома її притоками – р. Мала Рудка та р. Нічлава, а також ряд невеликих потічків: Маяк, Оришка, Гадька. На території окремих сіл (Гадинківці, Жабинці, Теклівка, Котівка, Яблунів, Чагарі) та м. Копичинці розташовані ставки із загальною площею водного плеса близько 200 га. Гідрологічна сітка має виняткове значення для жителів об'єднаної громади, адже виконує рекреаційні та водопостачальні функції. Лісистість території громади – 23%, ґрунтовий покрив представлений сіро-лісовими та лучно-болотними чорноземами. Переважають вітри західних напрямків, середньорічна кількість опадів – 560 мм. Із півночі по території громади проходить магістраль Брест-Чернівці та залізничні полотна Тернопіль-Чернівці, Копичинці – Гусятин (рис. 1).

Рис. 1. Картосхема об'єднаної Копичинецької громади

Щодо екологічних проблем, то звичайно, що основною в об'єднаній Копичинецькій громаді виступає проблема водопостачання та водовідведення. Хоча в межах новоствореної громади гідроекологічні негаразди присутні в усіх компонентах водних ресурсів. Так р. Нічлава – є найзабрудненішою річкою у Тернопільській області, а в її русло і надалі продовжують скидати відходи підприємства харчової промисловості м. Копичинці. Малі річки об'єднаної громади, через аномально посушливе літо пересихають. Основні джерела питної води – приватні колодязі, теж пересихають. За орієнтовними даними станом на весну 2016 року близько у 25% господарств об'єднаної громади зникла вода у криницях.

Нефункціонування очисних споруд у м. Копичинці та неконтрольовані скиди фермерських господарств, м'ясопереробних цехів, виправної колонії та лікарні у притоки р. Нічлава знищують її екосистему. Долина річки та її приток відзначається високою зарегульованістю стоку. Верхній відрізок річки характеризується високим ступенем сільськогосподарської освоєності території, надмірною розораністю (73,5%) та низькою залісеністю (17,3%).

Іншим проблемою більшості населених пунктів об'єднаної Копичинецької громади виступає проблема утилізації стічних вод індивідуальних садиб. Для збору стічних вод у приватних будинках сільських рад збудовано септики. Тільки незначна їх частина відповідає вимогам. Більшість із них дають можливість стічним водам просочуватись у ґрунти. В межах 10-20 м від септиків знаходяться колодязі питної води, у які з часом потраплятиме інфільтрат. Якість питної води істотно погіршується. Окрім того, у нас не врегульована проблема вивозу і утилізації стічних вод. Місцеві мешканці переважно вивозять стоки септиків у лісопосадки, яри, балки, на поля. Жодна із служб не контролює цього процесу. Таким чином в межах населених пунктів та їх околицях відбувається масштабне неконтрольоване забруднення ґрунтів і горизонтів підземних вод, що безумовно відбиватиметься на здоров'ї людей.

Щодо проблеми збору та утилізації твердих побутових відходів (ТПВ), то, на нашу думку, дана проблема частково вирішена, оскільки в центрі Копичинецької об'єднаної громади діє паспортизований полігон твердих побутових відходів, площею понад 3 га. Даний полігон відповідає усім санітарним нормам: знаходиться 800 м від населеного пункту (м. Копичинці), введений в експлуатацію у 2001 році, проектний обсяг видалення відходів становить 80 тис. м³, належить полігон до категорії помірно небезпечних, має санітарно-захисну зону шириною 500 м. На Копичинецький полігон ТПВ також свої відходи вивозять Яблунівська, Сухоставська та Котівська сільські ради. В Копичинцях збором та вивозом сміття з міста займається міське комунальне підприємство «Господар». Станом на 1 січня 2016 року Копичинецький полігон твердих побутових відходів накопичив 7280 тонн відходів, при нормативно допустимих обсягах на рік – 1500 тонн.

Але не зважаючи на наявність полігона ТПВ, по всій території об'єднаної Копичинецької громади масово наявні стихійні сміттєзвалища. Біля річок, на узбіччі населених пунктів, у лісосмугах, знаходяться смітники різних розмірів як за площею, так і за об'ємами викинутих відходів. Ця проблема, на нашу думку, тісно пов'язана із екологічною освітою та вихованням місцевого населення. Інваріантна складова уроків екології в школі не є достатнім засобом для формування екологічної свідомості. Тільки безпосередня участь, мешканці об'єднаної громади, у різного роду екологічних акціях (від прибирання території до висадки дерев) допоможе сформувати природоцінуючий менталітет. Активне природоохоронне просвітництво жителів громади посприє вирішенню проблеми із побутовими відходами та ряду інших екологічних проблем.

Питання розбалансованої структури земельних угідь сьогодні гостро стоїть практично по всій території Тернопільської області. Проведений аналіз територіальних відмінностей співвідношення природних і господарських угідь об'єднаної Копичинецької громади показав такі особливості:

- в межах громади є лише одна адміністративна одиниця – с. Федорівка, з найоптимальнішим показником структури земельних угідь (частка природних угідь вище 60%);
- немає жодного населеного пункту із сприятливою структурою земельних угідь (50,1-60%);
- у двох сільських радах (с. Майдан, с. Котівка) та в м. Копичинці структура земельних угідь є відносно сприятливою (40,1-50%);
- дві сільські ради (с. Яблунів та с. Гадинківці) характеризуються несприятливою структурою земельних угідь (30,1-40%);
- чотири адміністративні одиниці (с. Сухостав, с. Оришківці, с. Коцюбинці та с. Жабинці) мають вкрай несприятливу структуру земельних угідь (частка природних угідь є меншою за 30%).

Отже, у новостворені Копичинецькі об'єднані громаді Тернопільської області, є ряд екологічних проблем які мають перспективи до вирішення. Проблему водопостачання та водовідведення, збереження гідрологічних ресурсів можливо вирішити, шляхом реконструкції очисних споруд у центрі громади. Регламентований вивіз стічних вод приватних господарств на комунальні очисні споруди допоможе вирішити проблему септиків у малих населених пунктах. Щодо стихійні сміттєзвалища, то їх можна ліквідувати шляхом підвищення екологічної свідомості місцевих мешканців та забезпечення організованого вивозу побутових відходів із територій сільських рад. Збалансування структури земельних угідь об'єднаної Копичинецької громади потрібно проводити шляхом збільшення площ лісовкрити земель, пасовищ, сіножатей та інших природних угідь. Зменшувати розораність за рахунок

високоерудованих та малопродуктивних земель. Реалізація такого підходу можлива за умови організації ландшафтно-адаптованого використання земель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бистряков І. Децентралізація управління природними ресурсами / І. Бистряк, Д. Клиновий, В. Матюха // Наукові статті: Екологія, IT інновації та захист довкілля [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://ecoukraine.org>.
2. Костишин О.О. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації. / О.О. Костишин // II Міжнародна Науково-практична конференція. Розвиток економічної системи в умовах глобалізації. – Полтава, 2015. – С. 68-70.
3. Тертяк А.М. Інституційні заходи щодо підвищення ефективності управління планування розвитку землекористування територіальних громад в межах територій сільських (селищних, міських) рад // А.М. Тертяк. [Електронний ресурс]. Режим доступу – dea.gov.ua.
4. Хлобистов Є. Децентралізація висуває нові вимоги до екологічної політики / Є. Хлобистов, О.Кобзар, І. Патока // [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://ecos.kiev.ua>.
5. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація / Л.П. Царик – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.

Ярмакова А.

Науковий керівник – проф. Сивий М. Я.

ОЦІНКА РЕЛЬЄФУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ПОТРЕБ РЕКРЕАЦІЇ

Актуальність дослідження. Як складова частина природних комплексів рельєф виступає важливою умовою і ресурсом розвитку рекреації. Крім цього, рельєф може відігравати роль інформаційного ресурсу для рекреації через такі ознаки як естетичність (привабливість) та науково-освітня функція. Для гірських територій, до яких відносять Українські Карпати, рельєф виступає важливою умовою і ресурсом розвитку таких туристичних занять як гірськолижний, гірський (спортивно-пішохідний), пізнавальний природничий, культурно-пізнавальний, відпочинково-оздоровчий, кінний та велотуризм [2].

Питання оцінки природних ресурсів для рекреації розглядалися у працях Н. Фоменко, П. Масляка, О. Бейдика, Л. Царика, а придатність рельєфу Українських Карпат для рекреації оцінено Я. Кравчуком.

Метою дослідження є проведення оцінки рельєфу Закарпатської області для застосування в рекреації.

Виклад основного матеріалу. В роботі обчислено показник атракційності рельєфу Закарпатської області за адміністративними районами. Для оцінки орографічних ресурсів включено такі показники як вертикальний поділ поверхні (амплітуда висот) та особливості рельєфу Закарпатської області.

Найбільш придатними для рекреації є райони, у яких велика амплітуда висот, тому визначалися вертикальний поділ поверхні (максимально в 5 балів, інші бали присвоювалися пропорційно). Дані показані у таблиці 1.

Пізніше проведена оцінка особливостей рельєфу Закарпатської області за методикою Н. Фоменко [3]. Найвищим балом (5) оцінено середньогір'я сильнорозчленовані плосковершинні (з висотами до 2000 м над рівнем моря), 4 бали - середньогір'я поперечнорозчленовані вузькогребеневі та середньогір'я сильнорозчленовані гостровершинні, 3 бали - низькогір'я вулканічні поперечнорозчленовані та низькогір'я міжгірні терасовані долини і улоговини, 2 бали - низькогір'я повздовжньорозчленовані пологовершинні та низькогір'я асиметричні розчленовані (з висотами до 1000 м н.р.м.), і найменш придатними оцінено рельєф низовин акумулятивних алювіальних та терасованих річкових долин у 1 бал. У таблиці 2 подана шкала оцінок орографічних ресурсів Закарпатської області.

Таблиця 1

Орографічні характеристики території Закарпатської області

№ п/п	Райони	Найвища абсолютна висота, м	Найнижча абсолютна висота, м	Вертикальний поділ поверхні (амплітуда висот), м	Бальна оцінка амплітуд висот
1.	Берегівський	250	105	145	1
2.	Великобerezнянський	1463	173	1290	4
3.	Виноградівський	660	105	555	2
4.	Воловецький	1681	339	1342	4
5.	Іршавський	1977	120	1857	5
6.	Міжгірський	1719	317	1402	4
7.	Мукачівський	1018	101	917	3